

USNESENÍ

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Vajnara a soudkyň JUDr. Hany Douskové a Mgr. Adély Kaftanové ve věci

pozůstalosti po: **MUDr. Otakar W.**, narozený dne xxx
posledně bytem xxx, xxx
zemřelý dne xxx se zanecháním závěti a listiny o vydědění

za účasti: **a) poz. manželka MUDr. Libuše W.**,
narozená dne xxx
bytem xxx, xxx
zastoupená advokátem JUDr. Janem Vobrem
sídlem Nám. Tomáše Bati 417, 391 02 Sezimovo Ústí

b) poz. dcera Alice W., narozená dne xxx
bytem xxx, xxx
adresa pro doručování: xxx, xxx

c) poz. syn MUDr. Tomáš W., narozený dne xxx
bytem xxx, xxx
adresa pro doručování: xxx, xxx
zastoupený advokátkou JUDr. Hanou Ružarovskou
sídlem Jižní 1425/36, 252 19 Rudná u Prahy

k odvolání poz. syna MUDr. Tomáše W. proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 28. 11. 2019, č. j. 32 D 402/2019-94

takto:

Usnesení soudu I. stupně **se** ve výrocích I. a II. **mění** tak, že **se neukládá** poz. synovi MUDr. Tomáši W., aby ve lhůtě 2 měsíců od právní moci usnesení podal u Obvodního soudu pro Prahu 5 proti poz. manželce MUDr. Libuši W. a poz. dceři Alici W. žalobu na určení, že je nepominutelným dědicem zůstavitele s právem na povinný díl a aby jedno vyhotovení žaloby připojil ke spisu vedenému u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 32 D 402/2019.

Odůvodnění:

1. Napadeným usnesením soud I. stupně ve výroku I. uložil synovi zůstavitele MUDr. Tomáši W. (gen. shora), aby ve lhůtě 2 měsíců od právní moci usnesení podal u Obvodního soudu pro Prahu 5 proti manželce zůstavitele MUDr. Libuši W. (gen. shora) a dceři zůstavitele Alici W. (gen. shora) žalobu na určení, že je nepominutelným dědicem zůstavitele s právem na povinný díl. Výrokem II. uložil synovi zůstavitele MUDr. Tomáši W. (gen. shora), aby jedno vyhotovení žaloby připojil ke spisu Obvodního soudu pro Prahu 5, který je veden pod spisovou značkou 32 D 402/2019.
2. V odůvodnění svého rozhodnutí soud I. stupně uvedl, že zůstavitel pořídil závět' a listinu o vydědění ze dne 13. 8. 2012 sepsanou notářským zápisem, v níž ustanovil dědičkami veškerého svého majetku rovným dílem svoji manželku MUDr. Libuši W. a svoji dceru Alici W. Zároveň touto listinou vydědil svého syna MUDr. Tomáše W. Jako důvod zůstavitel uvedl, že syn o něj neprojevoval opravdový zájem, který by jako syn projevoval měl, že se s ním nestýkal a nezajímal

Shodu s prvopisem potvrzuje Jana Hrdličková.

se o něj ani o jeho zdravotní stav. Tento přístup zůstavitele velmi zraňoval a vadil mu, ale protože situace trvala více než 10 let, bylo mu jasné, že už jen těžko půjde změnit. Ze stejných důvodů vydědil i všechny potomky svého syna. Jako dědici ze zákona přicházeli v úvahu v první třídě dědiců stejným dílem manželka zůstavitele MUDr. Libuše W., jeho dcera Alice W. a jeho syn MUDr. Tomáš W. (§ 1635 o. z.). Poz. manželka a poz. dcera prohlásily, že závěť i listinu o vydědění uznávají za pravou a platnou. Poz. syn uznal platnost závěti a listiny o vydědění ze dne 13. 8. 2012, avšak nesouhlasil s důvody vydědění. Uvedl, že se cítí být poškozený, protože zůstaviteli nijak neškodil a neurážel ho a k přerušení kontaktů nedošlo jeho vinou, ale vinou zůstavitele (ten k němu byl autoritářský a diskriminoval ho). Pro případ bude-li prokázána neplatnost vydědění, poz. syn jako nepominutelný dědic uplatnil právo na povinný díl (§ 1642 o. z.). Podle vyjádření poz. manželky a poz. dcery vztah mezi zůstavitelem a jeho synem byl konfliktní a asi od roku 2002, resp. 2003 se spolu nestýkali, tedy dědičky mají za to, že jsou dány důvody vydědění.

3. Soud I. stupně konstatoval, že mezi účastníky řízení nastal spor o to, zda byly dány důvody vydědění, a zaujal následující stanovisko: Přestože se v daném případě nejedná o spor o dědické právo jako takový, když nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu, nutnost vyřešení sporu mezi účastníky o platnost vydědění je rovněž důvodem pro použití ustanovení § 170 odst. 1 z. ř. s. Ze zákonných důvodů sice lze nepominutelného dědice vyděděním z jeho práva na povinný díl vyloučit anebo jej v jeho právu zkrátit (§ 1646 odst. 1 o. z.), avšak nepominutelný dědic neplatně vyděděný má právo na povinný díl (§ 1650 o. z.). Aby soud mohl pokračovat v tomto řízení o pozůstalosti, je nutné vyřešit otázku, zda poz. syn MUDr. Tomáš W. byl vyděděn platně či nikoliv, a k tomu je třeba prokázat skutečnosti mezi účastníky sporné, tj. zda byly či nebyly dány důvody vydědění. Takové posouzení je pro soud potřebné i z procesního hlediska, když nepominutelný dědic je podle § 113 z. ř. s. účastníkem řízení o pozůstalosti, jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu. Soud nemůže sám posoudit platnost či neplatnost vydědění jako předběžnou otázku ve smyslu § 135 odst. 2 o. s. ř. vzhledem k rozsahu nutného dokazování a k nespornému charakteru řízení o pozůstalosti. Podle ust. § 1673 odst. 2 o. z. uvede-li zůstavitel důvod vydědění, odkáže se k podání žaloby potomek, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. Z tohoto důvodu soud I. stupně uložil podání žaloby poz. synovi, který ve sporném řízení bude vystupovat jako žalobce, zatímco poz. manželka MUDr. Libuše W. a poz. dcera Alice W. budou vystupovat jako žalované. Posléze soud účastníkům poskytl poučení ve smyslu § 170 odst. 2 z. ř. s. a uložil poz. synovi, aby jedno vyhotovení žaloby připojil k pozůstalostnímu spisu za účelem následného přerušení řízení (§ 109 odst. 1, písm. b/ o. s. ř.).
4. Proti tomuto usnesení podal poz. syn MUDr. Tomáš W. prostřednictvím své právní zástupkyně odvolání, a to z důvodu uvedeného v ust. § 205 odst. 2, písm. g) o. s. ř. Poz. syn upozornil na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2018 sp. zn. 21 Cdo 4392/2017, v němž se Nejvyšší soud při řešení shodné situace zabýval právní otázkou, zda v případě, zpochybují-li nepominutelní dědicové důvodnost vydědění, aniž by napadali pravost a platnost závěti, jedná o spor o dědické právo a nepominutelné dědice lze odkázat k podání žaloby ve smyslu § 170 z. ř. s. Nejvyšší soud ČR dospěl k tomuto závěru: Vzhledem k tomu, že nepominutelný dědic nemá právo na dědický podíl z pozůstalosti, nýbrž jen na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu (§ 1654 odst. 1, věta první o. z.), stává se, že není-li mu dědický podíl zanechán zůstavitelem, pouhým věřitelem dědiců, tedy nesvědčí mu dědické právo po zůstaviteli. Domáhá-li se nepominutelný dědic toliko svého povinného dílu tím, že zpochybňuje důvodnost vydědění, avšak současně uznává platnost závěti (a listiny o vydědění), je nutné dovodit, že nevznikl spor o dědické právo, ale pouze spor o nárok nepominutelného dědice na povinný díl. Je-li na podání žaloby podle § 170 z. ř. s. odkázán nepominutelný dědic, který napadá pouze důvody vydědění,

nemůže takové usnesení „založit žádné právní účinky“. Na takovou žalobu nelze pohlížet jako na žalobu podanou podle § 170 z. ř. s., ale jako na žalobu, jíž se žalobce domáhá určení jeho postavení jako nepominutelného dědice, a proto je nezbytné, aby na požadovaném určení prokázal ve smyslu § 80 o. s. ř. naléhavý právní zájem. Procesní postavení nepominutelných dědiců je zajištěno ustanovením § 113 z. ř. s. Není-li právo na povinný díl nepominutelného dědice uspokojeno v pozůstalostním řízení, může se nepominutelný dědic domáhat žalobou vůči dědicům zůstavitele plnění spočívajícího ve vyplacení povinného dílu v penězích, a soud se ve sporném řízení bude jako předběžnou otázkou zabývat tím, zda byl potomek zůstavitele vyděděn po právu či nikoli.

5. Poz. syn také upozornil, že podle názoru části odborné veřejnosti byl-li nepominutelný dědic platně vyděděn, nemá právo na povinný díl a nemůže být účastníkem řízení podle § 113 z. ř. s., protože v řízení nemůže být vypořádán jeho povinný díl. Podle tohoto stanoviska namítá-li nepominutelný dědic neplatnost vydědění, měla by být jeho účast v řízení o pozůstalosti ukončena (k tomu srovnej: Talanda, Talandová, Plašil: Postavení nepominutelného dědice. Ad Notam 1/2019 s. 27). Podle mínění poz. syna tomuto názoru nelze upřít opodstatnění. Na druhou stranu, pokud by nepominutelný sporně vyděděný dědic nebyl účastníkem řízení, musel by následně složitě zjišťovat obvyklou cenu pozůstalosti, z níž by mohl zjistit výši zákonného povinného dílu pro podání žaloby, nehledě na to, že by mu nebylo oznámeno ani skončení pozůstalostního řízení, resp. skutečnost, že usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti nabylo právní moci. Z těchto důvodů poz. syn MUDr. Tomáš W. navrhol, aby bylo napadené usnesení zrušeno (§ 220 odst. 1, písm. a/ o. s. ř.), resp. potvrzeno, nebude-li uznána důvodnost odvolání.
6. Poz. dcera Alice W. ve vyjádření k odvolání uvedla, že o existenci závěti neměla až do jejího zveřejnění notářskou kanceláří žádnou povědomost. Pokud jde o vydědění poz. syna MUDr. Tomáše W., zmínila, že poz. syn se zůstavitelem nekomunikoval zhruba od povodní v roce 2001 a že důvody ukončení jejich vzájemného setkávání detailně nezkoumala ani o nich nebyla konkrétně vyrozuměna. Poz. syn měl se zůstavitelem problematičtější vzájemný vztah delší dobu. Poz. dcera se vždy snažila s rodiči dohodnout a i když se po svatbě, s níž rodiče nesouhlasili, několik měsíců s nimi nestýkala, sama posléze kontakt vyhledala. Poz. syn má však prchlivější povahu a spory i komunikaci, zejména se zůstavitelem, řešil jinak. Po povodních v roce 2001 poz. syn učinil zásadní rozhodnutí o svém přístupu k zůstaviteli, tj. přerušil s ním veškerý styk, což se stalo na radu terapeuta. Zůstavitel však o svém synovi před známými či přáteli nikdy špatně nemluvil. Umožnil mu dosáhnout vysokoškolského vzdělání – poz. syn je lékař. Zůstavitel se nikdy nevyrovnal s tím, že se synem ztratil kontakt, a vzájemné odcizení ho mrzelo. Zřejmě z toho důvodu došlo k sepsání listiny o vydědění. Poz. dcera se domnívá, že poz. syn měl vzájemné vztahy za života zůstavitele „srovnat“, avšak měl právo na svůj názor. Poz. dcera upozornila, že respektuje vůli zůstavitele.
7. Poz. manželka MUDr. Libuše W. ve vyjádření k odvolání uvedla, že soudní komisař postupoval správně, když odkázal poz. syna MUDr. Tomáše W., aby své právo uplatnil žalobou ve smyslu ust. § 170 z. ř. s. Navrhovala, aby bylo napadené usnesení jako věcně správné potvrzeno.
8. Odvolací soud přezkoumal odvoláním napadené usnesení soudu I. stupně podle § 28 zák. č. 292/2013 Sb. (z. ř. s.) a podle § 211 a násl. o. s. ř. (§ 1 a § 2 písm. f/ z. ř. s.) a dospěl k závěru, že odvolání poz. syna je důvodné.
9. Podle § 1476 o. z. dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.

10. Podle § 1492 o. z. pořízením pro případ smrti nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, který se práva na povinný díl nezřekl, a nedošlo-li ani k vydědění. Pokud tomu pořízení pro případ smrti odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl.
11. Podle § 1643 odst. 1 o. z. nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.
12. Podle § 1646 odst. 1 o. z. ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vyděděním z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v jeho právu zkrátit.
13. Podle § 1672 o. z. uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou.
14. Podle § 1673 odst. 2 o. z. uvede-li zůstavitel důvod vydědění, odkáže se k podání žaloby potomek, který tvrdí, že byl vyděděn neprávem. Není-li důvod vydědění uveden, odkáže se k podání žaloby ten, kdo má dědit na jeho místě.
15. Podle ust. § 170 odst. 1 z. ř. s. v případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem a okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůty, která nesmí být kratší než 2 měsíce.
16. Podle § 113 z. ř. s. nepominutelný dědic je účastníkem, jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu.
17. Je namístě zdůraznit, že cit. ustanovení § 1492 platného občanského zákoníku vychází z nové koncepce práva nepominutelného dědice na povinný díl, podle níž nepominutelný dědic, který byl pořízením pro případ smrti zkrácen nebo zcela pominut, není dědicem, ale věřitelem těch, kteří byli zůstavitelem povoláni za dědice (závětní či smluvní) či odkazovníky. V důvodové zprávě k ustanovení § 1492 se uvádí: Základní význam tohoto ustanovení je v tom, že nezakládá ani částečnou neplatnost té závěti nebo dědické smlouvy, která nedbá práv nepominutelných dědiců (jak stanovil § 479 dříve platného občanského zákoníku), nýbrž právo tohoto dědice na povinný díl, tedy jeho právo vůči závětním dědicům, aby mu bylo vyplaceno v penězích, oč byl zkrácen (k tomu srovnej: R. Fiala, L. Drápal a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo /§ 1475 až 1720/. Komentář, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 82 a 83). Také podle dobové judikatury nepominutelný dědic není ve skutečnosti dědicem, nýbrž jen pozůstalostním věřitelem (Vážný 10755).
18. Jak vyplývá z obsahu spisu, po zůstaviteli dědí jako dědici ze závěti ze dne 13. 8. 2012 rovným dílem poz. manželka MUDr. Libuše W. a poz. dcera Alice W. Součástí závěti je i listina o vydědění, kterou byl vyděděn poz. syn MUDr. Tomáš W. (srovnej listinu pořízenou notářským zápisem, založenou na č. l. 23). Z prohlášení poz. syna MUDr. Tomáše W. vyplývá, že sice uznává platnost závěti, avšak trvá na tom, že nejsou dány důvody vydědění v současně pořízené listině o vydědění. Pro případ bude-li prokázána neplatnost vydědění, poz. syn uplatnil právo na povinný díl (srovnej prohlášení poz. syna na č. l. 83 dole dle protokolu o jednání před soudním komisařem dne 5. 9. 2019). Poz. manželka MUDr. Libuše W. a poz. dcera Alice W. prohlásily, že závěť a listina o vydědění ze dne 13. 8. 2012 jsou pravé a platné, tedy důvody vydědění jsou dány (srovnej prohlášení na č. l. 40 dle protokolu o předběžném šetření ze dne 12. 6. 2019 a obsah protokolu o jednání ze dne 5. 9. 2019 na č. l. 82). Soud I. stupně konstatoval, že mezi účastníky tohoto řízení o pozůstalosti nastal spor o to, zda byly dány důvody vydědění poz. syna MUDr. Tomáše W., a podle ust. § 170 odst. 1 z. ř. s. uložil poz. synovi MUDr. Tomáši W., aby podal

proti poz. manželce a poz. dceři žalobu na určení, že poz. syn je nepominutelným dědicem zůstavitele s právem na povinný díl.

19. Postup soudu I. stupně nebyl správný.
20. Podle závazného právního názoru, který vyslovil Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 30. 7. 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017, shora citované ustanovení § 1673 odst. 2 o. z. ve spojení s ustanovením § 170 z. ř. s. se vztahuje pouze na situaci, kdy v pozůstalostním řízení vznikne spor o dědické právo. Vzhledem k tomu, že nepominutelný dědic podle platné právní úpravy již nemá právo na dědický podíl z pozůstalosti, ale pouze na peněžní částku odpovídající hodnotě jeho povinného dílu (srovnej § 1654 odst. 1, věta první o. z. a shora cit. komentářovou literaturu), stává se, není-li mu dědický podíl zanechán zůstavitelem, pouhým věřitelem dědiců, tedy nesvědčí mu dědické právo po zůstaviteli. Domáhá-li se poz. syn MUDr. Tomáš W. jako nepominutelný dědic zůstavitele svého povinného dílu tím, že zpochybňuje důvodnost vydědění listinou ze dne 13. 8. 2012, avšak současně uznává platnost zůstavitelem téhož dne sepsané závěti, v níž byly ustanoveny dědičkami poz. manželka a poz. dcera, je namístež dovodit, že nevznikl spor o dědické právo, ale pouze spor o nárok nepominutelného dědice na povinný díl. Podle stanoviska Nejvyššího soudu ČR je-li na podání žaloby podle § 170 z. ř. s. odkázán nepominutelný dědic, který napadá pouze důvody vydědění, nemůže takové usnesení „založit žádné právní účinky“, protože výsledkem takového sporného řízení není vyřešení otázky dědického práva.
21. Procesní postavení nepominutelného dědice je zajištěno shora cit. ustanovením § 113 z. ř. s., tj. stává se účastníkem pozůstalostního řízení v zákonem stanovených částech „bez dalšího“. Nebude-li právo poz. syna na povinný díl uspokojeno v rámci pozůstalostního řízení (např. rozhodnutím nebo dohodou o vypořádání povinného dílu), může se poz. syn podle ust. § 1654 odst. 1 o. z. domáhat žalobou vůči poz. manželce a poz. dceři plnění spočívajícího ve vyplacení povinného dílu v penězích (popř. jiným dohodnutým způsobem). Soud se v příslušném sporném řízení zahájeném takovou žalobou bude jako předběžnou otázkou zabývat tím, zda byl poz. syn vyděděn po právu či nikoli.
22. Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že soud I. stupně zaujal nesprávný právní názor a nesprávně rozhodl. Postup dle § 170 z. ř. s. nelze podle stanoviska Nejvyššího soudu ČR použít v případě, uplatňuje-li nepominutelný dědic, který uznává platnost závěti a popírá důvody vydědění, právo na povinný díl. Proto odvolací soud napadené usnesení změnil, jak ve výroku shora uvedeno (§ 220 odst. 1, písm. a/ o. s. ř., § 1 a § 2 písm. f/ z. ř. s.).

Poučení:

Proti tomuto usnesení lze podat dovolání do 2 měsíců od jeho doručení prostřednictvím soudu I. stupně za podmínek uvedených v § 237 o. s. ř. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud (§ 239 o. s. ř.).

Praha 14. května 2020

JUDr. Tomáš Vejnar v. r.
předseda senátu